

**แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชุมชนบ้านตามุย อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**

**Guidelines for the Development of Mekong River Waterfront Areas to
Promote Cultural Tourism in Ban Tamui Community, Khong Chiam District,
Ubon Ratchathani**

สมสฤทธิ์ ตามพันธุ์* พิมพอร์ เชี่ยวสมุทร ปรารถนา ไตรสรณอภิรักษ์ พัฒน์นรี อึ้งไพเราะ
กาญจนา เอี่ยมกมล และ ภักจิษา ตาใจ

Somsarit Tanapant*, Pimorn Cheawsamoot, Pradthana Trisaranaapiruk, Patnaree Eungpairoh
Kanjana Iamkamol and Pakgisa Tajai

**คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Architecture, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand
Corresponding author, E-mail: Somsaritrsu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพและออกแบบพื้นที่ริมแม่น้ำโขงของชุมชนบ้านตามุย อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการบูรณาการทางสังคม ร่วมกับการออกแบบทางกายภาพของชุมชน ดำเนินการวิจัยโดยการลงสำรวจพื้นที่ ศึกษาประเด็นปัญหา ความต้องการชุมชน แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และทฤษฎีจินตภาพของเมืองร่วมกับทฤษฎีการวางผังและออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำ นำมาวิเคราะห์เพื่อการวางผังและออกแบบชุมชน โดยพบว่าชุมชนบ้านตามุย มีลักษณะเป็นชุมชนริมแม่น้ำโขงที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีภูมิทัศน์ที่ริมแม่น้ำโขงที่งดงาม และเป็นรูปแบบของชุมชนวัฒนธรรมพื้นถิ่นดั้งเดิม มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น หาดทรายแก้ว จุดชมวิวก้าวพัน โบก เป็นต้น โดยได้รับการส่งเสริมจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่พบว่าลักษณะทางกายภาพของชุมชน ยังขาดการเชื่อมโยงพื้นที่ ขาดแนวทางการพัฒนาทางกายภาพให้สอดคล้องกับการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต ผลจากการวิจัยนี้จึงได้เสนอแนวทางออกแบบเส้นทางริมน้ำโขง เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพื้นที่กิจกรรมทั้ง 5 แห่ง อันได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มอาคารที่พักอาศัยโฮมสเตย์และร้านค้าริมทาง ศูนย์การเรียนรู้เรือนเกษตรกรรมบ้านตามุย จุดชมวิวก้าวพันและจุดชมวิวก้าวพัน โบก โดยพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวริมน้ำโขง ทางเดินเท้าและทางรถจักรยาน เป็นระยะทาง 1.22 กิโลเมตร เสนอแนะให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกระดับถนน (Street Furniture) เช่น ป้ายบอกทาง ชุมทางเข้า ม้านั่ง โคมไฟ ถังขยะ และต้นไม้ เป็นต้น โดยนำเอาสัญลักษณ์ปลาปากและต้นยางพลวง อันเป็นต้นไม้ท้องถิ่นมาใช้เพื่อสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่ เสนอแนะการปรับปรุง

พื้นที่ชุมชน อาคารเดิม และควบคุมสิ่งก่อสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ กลมกลืนเข้ากับธรรมชาติและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน มีรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เพื่อสะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชนให้เด่นชัด เพื่อเปิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวริมน้ำในรูปแบบใหม่ อันมีพื้นที่กิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัย โฮมสเตย์และร้านค้าริมทาง บรรยากาศริมแม่น้ำโขง ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนและความยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม่น้ำโขง ชุมชนบ้านตามุย

Abstract

The purpose of this research is to study the physical geography in order to design the Mekong Riverside areas in Ban Tamui Community, Khong Chiam, Ubon Ratchathani to promote cultural tourism. The focus is on the combination between the social integration and physical design for community. Methodologically, field survey was carried out to explore community issues and needs, as well as cultural tourism development planning. The theory of image of the city as well as the city plan design for waterfront recreation area were used in the analysis and planning. The results demonstrated that Ban Tamui was a community located along the Mekong Riverside; it had a unique landmark with beautiful riverside landscape, indigenous with natural tourism attractions like Sai Kaew Beach, Keaw Phan Bok View Point, and had already got a cultural tourism plan. However, the physical nature still lacked the spatial linkage and lacked physical development correspondingly to the future cultural tourism. This study suggested the guidelines for the design of the Mekong Riverside path; to link the community area with cultural tourism attractions and five activity areas; including learning center for Mekong's way of living and culture, homestays and waterfront stores, Ban Tamui agricultural learning center, Sai Kaew Beach View Point, and Keaw Phan Bok View Point that would be developed into as the Mekong riverside's tourism destinations, walkway and bike way of 1.22 kilometer distance. In addition, street furniture such as direction signs, entrance arch, couches, lamps, rubbish bins, and trees, and so on, were proposed using symbolic fish and Yang Luang tree, a local tree to form the community identity. Moreover, community's public space such as old buildings should be renovated, and there should be a control of new constructions so that they would fit well into the local context, physical nature, and at the same time maintain the community culture and reflects the community identity more explicitly. These would help open new travelling routes along the riverside in which activities such as cultural learning, tourism attractions, homestays and sideway stores, and the riverside natural atmosphere was available and appropriate to accommodate the future cultural tourism that promotes the community economy and sustainability

Keywords: Development, cultural tourism, Mekong River, Ban Tamui Community

1. บทนำ

โครงการ 4+1 สำคัญกับบ้านเกิด คือ โครงการของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาต่อยอดชุมชน ในด้านการวางผังออกแบบ และสถาปัตยกรรมชุมชน โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ร่วมกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 นำเสนอโครงการพัฒนาชุมชน โดยได้คัดเลือกชุมชนบ้านตามุยเป็นพื้นที่ศึกษา

ชุมชนบ้านตามุย อ.โจงเจียม จ.อุบลราชธานี เป็นชุมชนที่มีขนาดพื้นที่ 560,000 ตารางเมตร 137 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 618 คน (คำปิ่น อักษร, 2557) ประกอบอาชีพด้วยการประมง การทอผ้า และการเกษตรกรรม มีประเพณีประจำชุมชนคือประเพณีบั้งไฟพญานาค และประเพณีไหลเรือไฟ เป็นต้น อาศัยแม่น้ำโขงเป็นต้นกำเนิดทางธรรมชาติ ที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตชุมชน ทั้งทางด้านการบริโภค อุปโภค การเลี้ยงชีพ การดำรงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงด้านความเชื่อที่เกิดขึ้นจากสายน้ำ อันเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ชุมชนบ้านตามุยจึงได้เป็นชุมชนในโครงการหมู่บ้านโอท็อปเพื่อการท่องเที่ยว (OTOP village) ของจังหวัดอุบลราชธานีและมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงทำให้ชุมชนบ้านตามุยเป็นชุมชนที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่นเดียวกับชุมชนเชียงคาน จ.เลย เป็นชุมชนที่มีความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงแบ่งออกเป็นหลายส่วน บางส่วนได้ออกแบบพื้นที่พณิชยกรรมเป็นอาคารไม้เก่าเรียงรายตามถนนทั้งสองฝั่งและจัดภูมิทัศน์อย่างเป็นระเบียบ สวยงาม มีการออกแบบเส้นทางเดินเท้าและทางรถจักรยานริมแม่น้ำโขง(สุรัชย์ จันทร์จรัส และ อารัม นาคทรพรพ, 2556) แต่จากการสำรวจพื้นที่ของชุมชนบ้านตามุย พบว่าพื้นที่ริมแม่น้ำโขงมีทัศนียภาพที่สวยงามและเริ่มมีพื้นที่กิจกรรมและสิ่งก่อสร้างสำหรับการท่องเที่ยวเกิดขึ้น เช่น ร้านค้าริมทาง ศูนย์การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม และลานกิจกรรมแสดงวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น แต่ขาดการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่กิจกรรมและพื้นที่ริมแม่น้ำโขงอย่างเป็นระบบ ขาดต่อการเข้าถึงในพื้นที่กิจกรรม และมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดการควบคุมให้สอดคล้องต่อบริบทพื้นที่ ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของชุมชนที่ผิดแปลก สร้างการรับรู้ที่ไม่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมชม

ด้วยทฤษฎีการวางผังและออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำ (Waterfront : Planning and Design Guideline) (ฐาปนา บุญประวิตร์, 2555) เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีกรอบแนวความคิดในการศึกษาดังนี้

1 การกำหนดให้บริเวณที่ออกแบบเป็นสถานที่สาธารณะ (Public Space) ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ในการออกแบบ 5 ข้อ ได้แก่

- 1.1 ระบบการเชื่อมต่อที่ดีกับโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่เดิม
- 1.2 การใช้ประโยชน์สถานที่ที่ก่อให้เกิดความหลากหลาย
- 1.3 การออกแบบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งควรเป็นพื้นที่ส่วนการของชุมชนในอนาคต
- 1.4 การออกแบบสถานที่ให้เป็นจุดหมายปลายทางที่มีคุณภาพสำหรับผู้มาเยี่ยมชม
- 1.5 ให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อระหว่างสถาปัตยกรรมที่ออกแบบใหม่ให้กับชุมชน ด้วยทางเดินเท้า ทางรถจักรยาน และถนนที่มีคุณภาพ

2 สถาปัตยกรรมที่ออกแบบหรือปรับปรุงเป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือของสาธารณะอย่างแท้จริง

3 การออกแบบงานสถาปัตยกรรมอยู่ในพื้นที่เดิมของชุมชนและยังคงเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

กรอบแนวความคิดในทฤษฎีการวางผังและออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ จะเป็นแนวทางในการวางผังและออกแบบพื้นที่ริมน้ำโขงชุมชนบ้านตามุย โดยตั้งสมมติฐานว่า การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำโขงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้ โดยการสร้างเส้นทางริมน้ำโขงเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชน พื้นที่กิจกรรม แหล่งท่องเที่ยวและจุดชมวิว ให้เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน

2. วัตถุประสงค์

1. ศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านตามุย อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
2. ศึกษาและออกแบบพื้นที่ริมน้ำโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และการออกแบบทางกายภาพของชุมชน มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยโดยสังเขปดังนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้าแนวความคิด ภูมิศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทฤษฎีการวางผังและออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำ

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.2.1 สำรวจพื้นที่ภาคสนาม เก็บข้อมูลผังชุมชน ข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมชุมชน และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ด้วยการสเก็ตซ์ภาพ การร่างวัดพื้นที่ การถ่ายภาพ และภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2558 จากเว็บไซต์ Google Map

3.2.2 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านภายในชุมชนบ้านตามุยในด้านความต้องการชุมชน ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อรับทราบข้อมูลและรับฟังความคิดเห็น อันจะเป็นแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านตามุยเบื้องต้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ด้วยทฤษฎีจินตภาพของเมือง

3.4 นำผลสรุปมาจัดทำโครงการเพื่อการวางผังและออกแบบพื้นที่ริมน้ำเบื้องต้นด้วยหลักการวางผังและออกแบบเพื่อการพัฒนาชุมชนและพื้นที่นันทนาการริมน้ำ

4. ผลการวิจัย

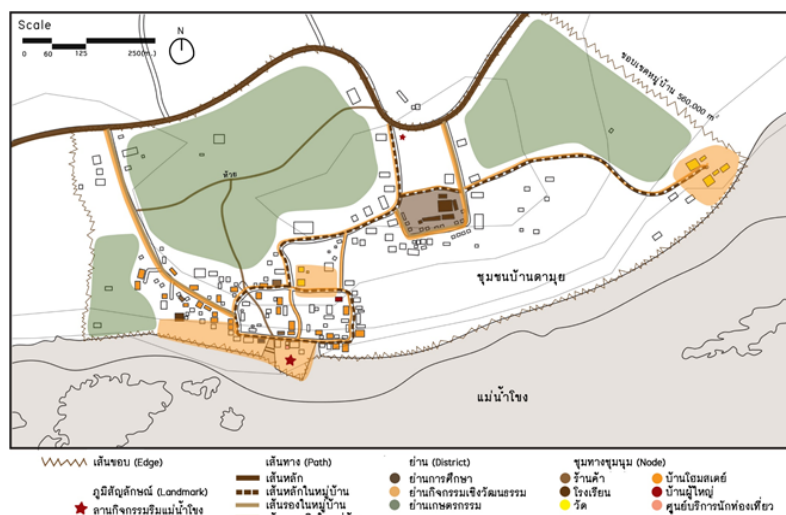
4.1 จากทฤษฎีจินตภาพของเมือง ของศาสตราจารย์ เควิน ลินซ์ (Kevin Lynch) พบว่าโครงสร้างเมืองมี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ เส้นทาง (Path) ขอบเขต (Edge) ย่าน (District) ชุมทางชุมชน (Node) และจุดหมายตา (Landmark) (กัทร กุลชล, 2545) การมีสภาพแวดล้อมของเมืองที่มีการจัดการองค์ประกอบทั้ง 5 ที่เหมาะสม จึงทำให้เห็นความชัดเจนของโครงสร้างเมืองและง่ายต่อการจดจำกายภาพของเมืองเพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือนได้ ซึ่งได้แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านตามุยด้วยองค์ประกอบทางจินตภาพทั้ง 5 ดังรูปที่ 2 เปรียบเทียบกับลักษณะทางกายภาพเดิมของชุมชนบ้านตามุย ดังรูปที่ 1

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านตามุย อาศัยหลักทางภูมิศาสตร์กล่าวคือมีด้านหน้าติดแม่น้ำโขง ด้านหลังเป็นเทือกเขา ทำให้ชุมชนมีขอบเขตแวดล้อมด้วยธรรมชาติที่งดงาม ประกอบด้วยเส้นทางของชุมชนมีถนนสายหลักเป็นทางสัญจร โดยรถยนต์ มีถนนสายรองกระจายไปตามพื้นที่ของชุมชน และมีเส้นทางเดินเท้าขนานไปตามถนนสายรอง แต่ยังคงการเชื่อมไปยังพื้นที่กิจกรรมริมแม่น้ำโขงรวมถึงพื้นที่ชมทัศนียภาพหาดทรายแก้วและเก้าพันโบก ส่งผลให้ไม่สะดวกต่อการเข้าถึงของนักท่องเที่ยว มีย่านการศึกษาอยู่บริเวณทางเข้าชุมชน ย่านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมอยู่ส่วนกลางของชุมชนซึ่งห่างจากพื้นที่ริมแม่น้ำโขง ส่งผลให้ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้น้อยและเข้าถึงส่วนพื้นที่ริมแม่น้ำโขงได้ยาก ส่วนย่านเกษตรกรรมอยู่ด้านนอกชุมชน ชุมทางของชุมชนไม่มีความชัดเจนภายในชุมชนมีจุดหมายอยู่ 2 แห่งคือ รูปปั้นปลาปากบริเวณทางเข้าหลักของชุมชน อันเป็นสัญลักษณ์ที่ บ่งบอกถึงความสมบูรณ์ของชุมชน ดังรูปที่ 3 และลานกิจกรรมบริเวณริมแม่น้ำโขงที่ขาดการพัฒนาดังรูปที่ 4

รูปที่ 1 แสดงสภาพพื้นที่และลักษณะทางกายภาพ ของชุมชนบ้านตามุย
ที่มา: ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2558

รูปที่ 2 แสดงองค์ประกอบจินตภาพทั้ง 5 ของชุมชนบ้านตามุย
ที่มา: ผลงานการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

รูปที่ 3 แสดงรูปปั้นปลาปากบริเวณทางเข้าหลักชุมชน
ที่มา: ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ.2561

รูปที่ 4 แสดงลานกิจกรรมของชุมชนที่ขาดการพัฒนา
ที่มา: ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ.2561

จากปัญหาทางกายภาพและจินตภาพของชุมชน นำมาวิเคราะห์ควบคู่กับการใช้ทฤษฎีการวางผังและการออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำ ด้วยการออกแบบพัฒนาเส้นทางริมน้ำโขงเชื่อมโยงกับเส้นทางภายในชุมชน และพื้นที่กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กำหนดได้เป็น 5 พื้นที่กิจกรรมที่สำคัญตามความยาวของเส้นทางริมน้ำ 1.22 กิโลเมตร ดังแสดงในรูปที่ 5 เพื่อสร้างรูปแบบเส้นทางริมน้ำในรูปแบบใหม่ คำนึงถึงบริบทและโครงสร้างเดิมของพื้นที่ เน้นการพัฒนาให้ส่งเสริมอัตลักษณ์พื้นที่ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 5 แห่งให้มีความหมาย มีความน่าสนใจ เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมตามเส้นทางให้มีกิจกรรมหลากหลายด้วย ร้านค้าชุมชนริมทาง ที่พักอาศัยในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยมีการควบคุมรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เสริมสิ่งอำนวยความสะดวกระดับถนน (Street Furniture) ตาม เส้นทางถนน ทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน ด้วยป้ายบอกทาง ชุมทางเข้า ห้องน้ำ สาธารณะ ม้านั่ง ลานกิจกรรมเพื่อแสดงประเพณีวัฒนธรรมริมน้ำ โคมไฟ ถังขยะและต้นไม้ เป็นต้น ด้วยการเสนอให้นำสัญลักษณ์ปลาปากและต้นยางพลวงมาใช้ในพื้นที่เพื่อจะช่วยสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้ชัดเจนขึ้น อันจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้สร้างประสบการณ์ใหม่เชิงวัฒนธรรมและ ความประทับใจที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมชม

รูปที่ 5 แสดงผังรวมของพื้นที่กิจกรรมตั้งแต่จุดที่ 1-5 และเส้นทางเชื่อมริมน้ำโขง ชุมชนบ้านตามุย
ที่มา: ผลงานการวางผังและออกแบบสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย

4.2 ผลงานการออกแบบเบื้องต้นของพื้นที่กิจกรรมริมแม่น้ำโจง ชุมชนบ้านตามุย โดยแบ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมที่สำคัญ 5 จุด ดังนี้

จุดที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำโจง มีบริบทและทัศนียภาพที่สวยงาม สามารถเข้าถึงได้ง่ายจากถนนสายรอง แต่เดิมเป็นเพียงลานกิจกรรมอเนกประสงค์ของชุมชนไม่ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมต่อการบริการนักท่องเที่ยว ดังแสดงในรูปที่ 6 จึงได้ออกแบบให้เป็นพื้นที่กิจกรรมแรกที่นักท่องเที่ยวเข้าถึง เป็นพื้นที่เรียนรู้ทางด้านวิถีชีวิต อาชีพ และประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโจง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงพื้นที่บริเวณนี้โดยออกแบบให้เข้าถึงได้ด้วยเส้นทางเดินเท้าและทางรถจักรยานที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ชุมชน และเชื่อมต่อไปยังจุดอื่นๆของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นได้ และมีการออกแบบพื้นที่เป็นลักษณะขั้นบันไดเพื่อรองรับกิจกรรมวัฒนธรรมทางแม่น้ำและใช้รับชมทัศนียภาพของแม่น้ำโจง ดังแสดงในรูปที่ 7

รูปที่ 6 แสดงสภาพพื้นที่เดิมของจุดที่ 1
ที่มา: ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ. 2561

รูปที่ 7 แสดงจินตภาพการพัฒนาพื้นที่ของจุดที่ 1
ที่มา: ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้นของผู้วิจัย

รูปที่ 8 แสดงสภาพพื้นที่เดิมของพื้นที่จุดที่ 2
ที่มา :ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ. 2561

รูปที่ 9 แสดงจินตภาพเส้นทางริมน้ำและกลุ่มอาคารร้านค้าที่พักโฮมสเตย์หลังการพัฒนา
ที่มา :ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้นของผู้วิจัย

จุดที่ 2 กลุ่มอาคารที่พักอาศัยโฮมสเตย์และร้านค้าริมทาง เดิมเป็นพื้นที่พักอาศัยและร้านขายสินค้าเพียงเล็กน้อยดังแสดงในรูปที่ 8 ซึ่งเริ่มมีการจัดการของชุมชนเพื่อตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวแต่ยังไม่ขาดความชัดเจน จากการวิเคราะห์จึงได้ออกแบบให้เป็นพื้นที่ร้านขายชุมชน ที่พักโฮมสเตย์ ซึ่งเชื่อมต่อจากจุดที่ 1 ออกแบบให้มีเส้นทางเดินเท้าและทางรถจักรยาน มีส่วนประดับถนนเพื่อรองรับการใช้งานให้แก่นักท่องเที่ยว ปรับอาคารให้เข้ากับบริบท

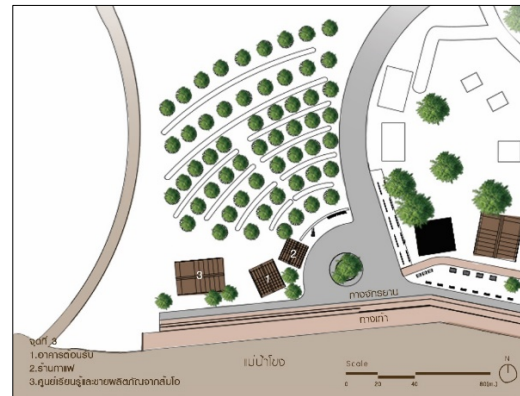

ด้วยการเลือกใช้วัสดุไม้เพื่อ เน้นความเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และจัดให้มีลานอเนกประสงค์เพื่อใช้ในงานประเพณีประจำปีของชุมชน ดังแสดงในรูปที่ 9

จุดที่ 3 ศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรกรรมบ้านตามุย เดิมเป็นพื้นที่ทางเกษตรกรรมของชาวบ้านตามุย ดังแสดงในรูปที่ 10 นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงได้ แต่ด้วยบริบทพื้นที่ที่สามารถสร้างกิจกรรมที่น่าสนใจ จึงได้ออกแบบพื้นที่นั้นให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตทางด้านเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม และเพิ่มพื้นที่ร้านขายสินค้าแปรรูปทางด้านเกษตรกรรมของชุมชน สามารถเดินทางเข้าถึงได้จากจุดที่ 2 ด้วยเส้นทางเดินเท้าและทางรถจักรยาน และเชื่อมต่อไปยังถนนสายรองของชุมชนได้ ดังแสดงในรูปที่ 11

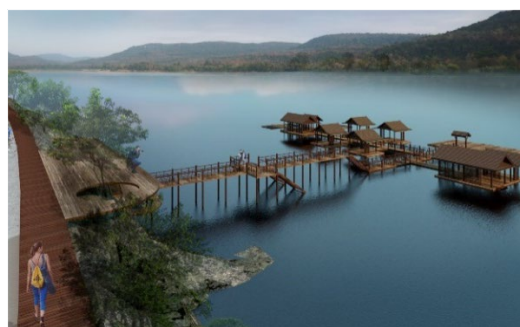
รูปที่ 10 แสดงสภาพพื้นที่เดิมของพื้นที่จุดที่ 3 สวนส้มโอ
ที่มา: ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ.2561

รูปที่ 11 แสดงผังพื้นที่ของพื้นที่เรียนรู้เกษตรกรรมสวนส้มโอ
ที่มา: ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้นของผู้วิจัย

รูปที่ 12 แสดงสภาพพื้นที่เดิมของจุดที่ 4 หาดทรายแก้ว
ที่มา :ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ. 2561

รูปที่ 13 แสดงทัศนียภาพการปรับปรุงพื้นที่หาดทรายแก้ว
ที่มา: ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้นของผู้วิจัย

จุดที่ 4 จุดชมหาดทรายแก้วริมแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่ที่มีบริบทที่สวยงามดังแสดงในรูปที่ 12 เดิมเข้าถึงได้ยาก และไม่มีพื้นที่รองรับสำหรับนักท่องเที่ยว จึงได้ออกแบบเส้นทางที่สามารถเข้าถึงหาดทรายแก้วได้ รวมทั้งออกแบบร้านอาหารเรือนแพ เพื่อบริการนักท่องเที่ยวและเป็นจุดชมหาดทรายแก้ว บริเวณนี้สามารถเข้าถึงได้ด้วยเส้นทางเท้าและทางรถจักรยาน ดังแสดงในรูปที่ 13

จุดที่ 5 จุดชมวิวเก้าพันโบก เป็นพื้นที่ที่มีความสูงและมีความลาดชัน แลเห็นทัศนียภาพของหมู่โจดหินเก้าพันโบกและวิวแบบพาโนรามาของแม่น้ำโขงดังแสดงในรูปที่ 14 สภาพเดิมของพื้นที่ มีทางเดินที่รองรับนักท่องเที่ยวแต่ไม่เหมาะสมต่อการใช้งานและมีสภาพที่ทรุดโทรม รวมถึงเข้าถึงได้ยากเพราะไม่มีเส้นทางที่ชัดเจนจึงออกแบบพื้นที่ทางเดินลักษณะลานกว้าง ลัดเลาะไปตามความลาดชัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับชมทัศนียภาพได้สะดวก และออกแบบโดยคำนึงถึงบริบทที่เป็นหินจึงนำลักษณะโค้งของหินมาใช้กับลานชมทัศนียภาพ เข้าถึงได้จากเส้นทางเดินเท้าและเส้นทางรถจักรยาน และเชื่อมต่อไปยังถนนสายรองของชุมชน ซึ่งมีดังแสดงในรูปที่ 15

รูปที่ 14 สภาพพื้นที่เดิมของพื้นที่จุดที่ 5 จุดชมวิวเก้าพันโบก
ที่มา: ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ. 2561

รูปที่ 15 แสดงทัศนียภาพการปรับปรุงจุดชมวิวเก้าพันโบก
ที่มา: ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้นของผู้วิจัย

5. การอภิปรายผล

5.1 จากการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและพัฒนาเส้นทางริมน้ำโขง คาดว่าจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้

5.2 เส้นทางเชื่อมโยงกิจกรรมริมแม่น้ำโขงเพื่อให้ผู้มาเยี่ยมชมเรียนรู้ถึงกิจกรรมและทัศนียภาพของทั้งดงามและให้เป็นพื้นที่นันทนาการริมน้ำ เช่นเดียวกับเส้นทางริมน้ำโขงของชุมชนเชียงคาน จ.เลย เพียงต่างที่ขนาดของชุมชนและรูปแบบและกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยเส้นทางเดินเท้าริมแม่น้ำโขงชุมชนบ้านตามุย เป็นเส้นทางเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ทางวัฒนธรรมริมน้ำโขง ที่สร้างความหลากหลายกิจกรรมตามเส้นทาง ซึ่งก่อให้เกิดที่พักโฮมสเตย์ ร้านค้าริมทาง การพัฒนาจุดชมวิว ซึ่งเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้นโดยมีการควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน

5.3 เส้นทางริมแม่น้ำโขงนี้ช่วยป้องกันปัญหาอุทกภัยได้ในระดับหนึ่ง และเป็นแนวเขตป้องกันการรุกล้ำพื้นที่ริมแม่น้ำโขง เป็นที่ว่างเปิดโล่งเพื่อนันทนาการ และส่งเสริมวัฒนธรรมและรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย

5.4 การส่งเสริมให้เกิดส่วนประดับถนน (Street Furniture) ในพื้นที่ชุมชนที่มีปริมาณน้อย ได้แก่ ต้นไม้ ม้านั่ง ป้ายบอกทาง ถังขยะ และ โคมไฟแสงสว่าง เพื่อสร้างความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวโดยใช้สัญลักษณ์ปลาปากนำมาเป็นป้ายบอกทางสร้างอัตลักษณ์แก่ชุมชนและใช้ต้นไม้ที่สอดคล้องกับบริบทริมแม่น้ำโขง คือ ต้นยางพลวง ปลูกตามพื้นที่กิจกรรมริมแม่น้ำโขง เพื่อสื่อถึงความเป็นชุมชนบ้านตามุยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.5 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตามุย อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการเสนอแนะการวางผังและออกแบบชุมชนเบื้องต้น โดยอาศัยทฤษฎีการวางผังและออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำ เพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ปัญหาทางกายภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ถือเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบเบื้องต้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการต่อยอดทำแบบพัฒนาและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ เพื่อนำแผนและผังไปสู่การปฏิบัติได้จริงและเป็นความต้องการร่วมกับคนในพื้นที่ คาดว่าหากสัมฤทธิ์ผลจะมีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างเศรษฐกิจชุมชน และรักษาลำน้ำโขงกับชุมชนบ้านตามุยให้ยั่งยืน และหวังว่าผลการศึกษาชุมชนบ้านตามุยนี้ จะเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำของชุมชนอื่น ที่มีบริบทและวิถีชีวิตชุมชนคล้ายกันต่อไป

6. บทสรุป

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำโขง ของชุมชนบ้านตามุยนี้ ได้ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่และองค์ประกอบทางจินตภาพทั้ง 5 นำมาปรับปรุงเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตของชุมชนและพื้นที่ทางเดินริมน้ำโขง โดยเชื่อมโยงเข้าสู่พื้นที่ชุมชน และพื้นที่กิจกรรมริมน้ำทั้ง 5 จุด คือ ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มอาคารที่พักอาศัยโฮมสเตย์และร้านค้าริมทาง ศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมบ้านตามุย จุดชมหาดทรายแก้วและจุดชมวิวเก่าพันโบก พร้อมทั้งจัดให้มีส่วนประดับถนน(Street Furniture)เช่น ต้น ไม้ ม้านั่ง ป้ายบอกทาง โคมไฟ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสะดวกและความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งมีระยะทางรวมทั้งหมด 1.22 กิโลเมตรให้เกิดอัตลักษณ์ชุมชนขึ้น สร้างรูปลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ลานกิจกรรมทางวัฒนธรรม และเสริมให้มีกิจกรรมหลากหลายในเส้นทางริมน้ำและพื้นที่ต่อเนื่องนี้ ให้มีเสน่ห์ มีชีวิตชีวา และสร้างความประทับใจที่ดีแก่นักท่องเที่ยว โดยคาดว่าจะเส้นทางริมน้ำ แหล่งการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่ริมแม่น้ำโขงและสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ชุมชนบ้านตามุยยั่งยืนคู่กับลำน้ำโขงสืบไป

7. กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานโยบายการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนตามุย อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี สำเร็จในเบื้องต้นได้ ต้องขอขอบคุณ ชุมชนบ้านตามุย อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และผู้ใหญ่บ้านประจำชุมชน ที่ได้ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการลงสำรวจพื้นที่ด้วยดี และขอขอบคุณ โครงการ 4+1 สำนักวิจัยบ้านเกิด ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ที่ได้ให้โอกาสและส่งเสริมในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนนี้ จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

8. เอกสารอ้างอิง

กำธร กุลชล. (2545). *การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร-การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี*. นครปฐม: มหาวิทยาลัย

ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม

คำปิ่น อักษร. เสียจากตามุย : ชุมชนกับมูลค่าที่กำลังเติบโต. [ออนไลน์]. 2557. แหล่งที่มา <http://www.codi.or.th/>

2015-08-04-11-01-52/12338-2014-02-28-07-06-14

ฐาปนา บุญประเวศ. แนวทางการวางผังและออกแบบพื้นที่นันทนาการริมน้ำ (Waterfront : Planning and Design Guideline). [ออนไลน์]. 2555. แหล่งที่มา: <https://www.asiamuseum.co.th/upload/forum/WaterfrontPlanningandDesignGuideline.pdf>

สุรัชย์ จันทร์จรัสและ อาร์ม นาครทรพ. (2556). บทความวิจัยที่มีผลต่อระยะเวลาการกลับมาเที่ยวซ้ำเชิงคานของนักท่องเที่ยว. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. 9(3), 145-165.

Google Maps.ภาพถ่ายทางอากาศชุมชนบ้านตามุย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.google.co.th/maps/place/Ban+Ta+Mui+School/@15.3991061,105.5456972,17z/data=!3m1!4m5!3m4!1s0x3115b0898605c1a7:0xa69826cd89a2d833!8m2!3d15.3991061!4d105.5478859?hl=en>. [30 ธันวาคม 2561]